

Наталија Лудошки

ПУТ СМИСЛА
одабране књижевне критике

САДРЖАЈ

Путописи

ПУТОПИС КАО БЕЛЕТРИСТИЧКИ ИЗАЗОВ

Вида Огњеновић, *Путовање у путопис*.....9

А ЧОВЕК, ИСТИ

Радмила Гикић Петровић, *Koreja, post scriptum*.....17

ЧАРОБНО ИНОСТРАНСТВО И

СВЕТА ЉУБАВ ЗА ОТАЏБИНУ

Станислав Краков, *Отисак Истока и Запада*.....23

ПУТОПИСНИ АУТОПОРТРЕТ

Станислав Краков, *Путописи*.....31

Преписка

О ПРЕПИСЦИ СРПСКИХ ПИСАЦА

Миливој Ненин,

Ситне књиге: о преписци српских писаца.....41

НЕДОКУЧИВИ ЛАЗА КОСТИЋ

Лаза Костић, *Преписка I*.....45

ДОБРИ ЧОВЕК ИЗ ОРЛОВАТА

Сликарево перо: Писма Уроша Предића.....51

COLLOQUIA – И НЕ САМО – LITTERARIA

Светозар Петровић, *Преписка са странцима*.....57

Биографистика

НАД КЊИГОМ САБОР ЈУНАКА

Петар Жебељан, *Сабор јунака*.....65

АУТОБИОГРАФИЈЕ УЖИВО

Драгослав Симић, *Аутобиографије уживо:*

од Слободана Јовановића до данас.....71

МИСАО ХАМЛЕТОВСКЕ ПРОВЕНИЈЕНЦИЈЕ	
Бранко Лазаревић, <i>Дневник једнога никога</i>	75
ГОРКА ПОВИЈЕСТ СТВОРЕЊА УИСТИНУ	
СУВИШНА	
Ненад Митров, <i>Дневник, 1914–1917, 1937–1940</i>	81
ПОРТРЕТИ ЈЕЛЕНЕ СКЕРЛИЋ ЋОРОВИЋ	
Јелена Скерлић Ћоровић, <i>Живот међу људима</i>	87
ВАЖНИЈЕ И СТВАРНИЈЕ ОД ЖИВОТА	
Мирко Магарашевић, <i>Јован Христив изблиза</i>	95

Историја приватног живота, културе и књижевности

СВЕ ЈЕ ВАЖНО	
Ивана Стефановић, <i>Приватна прича</i>	103
ПРИЛОГ ЖЕНСКОЈ ИСТОРИЈИ СРЕДЊЕГ ВЕКА	
Светлана Томин, <i>Књигољубиве жене српског средњег века</i>	111
РАСВЕТЉАВАЊЕ ЖИВОТА СРБА У ПРОШЛОСТИ	
Мирослав Тимотијевић, <i>Рађање модерне приватности: приватни живот Срба у Хабзбуршкој монархији од краја 17. до почетка 19. века</i>	119
КРФСКА КЊИЖЕВНОСТ	
<i>Крфски забавник</i>	125
ПОРТРЕТИ ВОЈВОЂАНСКИХ	
АВАНГАРДНИХ ПИСАЦА	
Радован Вучковић, <i>Војвођанска књижевна авангарда</i>	131
ИШЧИТАВАЊЕ ЦРЊАНСКОГ	
Недељко Јешић, <i>Млади Црњански</i>	139
КЛАСИК САВРЕМЕНИК	
Светлана Велмар-Јанковић, <i>Сродници</i>	145

Есејистика

ШИБОЛЕТ

Мирко Демић, *На ничијој земљи*.....151

ИЗБОР ПО СРОДНОСТИ

Алеш Дебељак: *Балканско брвно*.....157

ПРОМИШЉАЊА ИДЕАЛНОГ ГЛЕДАОЦА

Мухарем Первић, *Браво, мајсторе!*.....163

РЕТКА ЧИТАЛАЧКА ГОЗБА

Драган Жунић, *Отићи*.....167

Белетристика

ПАМЋЕЊЕ – ЗАЛОГ ОПСТАНКА

Гроздана Олујић, *Гласови у ветру*.....173

ИВО АНДРИЋ У СОЗЕРЦАЊУ

ВЛАДИМИРА ПИШТАЛА

Владимир Пиштало,

Сунце овог дана: писмо Андрићу.....177

СВИ СМО МИ ОДНЕКУД – ПОРЕКЛОМ

Милорад Грујић, *Границе*.....183

НАПОМЕНА О КЊИЗИ.....189

БЕЛЕШКА О ПИСЦУ.....191

ПУТОПИСИ

ПУТОПИС КАО БЕЛЕТРИСТИЧКИ ИЗАЗОВ

Вида Огњеновић, *Путовање у путопис*, Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, Зрењанин 2004

„У књижевности нашој – нико не зна зашто и како – има мало путописа. Ако оставимо даљу прошлост, важи ово: још путопис из Италије, од Милоша Црњанског, и путопис из Шпаније, од Растка Петровића, и онда је та врста књижевности опет пресушила. (Ако смо нешто или некога из тог времена заборавили, молимо да нам опрости)”, пише, у уводној напомени за друго, Просветино издање својих *Писама из Норвешке* (1951) Исидора Секулић. Ако је допуштено кориговати Исидорино запажање о нашој међуратној путописној књижевности, не упуштајући се у то шта је пропуштено, дописаћемо ко је изостављен: Винавер.

Савремену књижевну продукцију, током протекле две године, обогатило је неколико вредних путописних књига, изашлих испод пера, верујемо не случајно, женских аутора: *Путовање за Дамаск*, Иване Стефановић, *Мој скарабеј* Милке Лучић, *Путовање у путопис* Вида Огњеновић. Чини се стога, како се ова жанровска форма, у оквирима актуелних социокултурних прилика, указује податном управо женском рукопису. Уосталом, прве асоцијације на помен путописне књижевности у нас, јесу, свакако, већ поменута Исидорина књига, колико и *Црно јагње и сиви соко*, Ребеке Вест, ванредни допринос енглеске књижевности афирмацији југословенског културног простора. О томе колико путопис отвара простор женском писму остављамо да суде они/оне који се овим феноменом баве. Неспорно је друго: отвореност нареченог жанра да из њега проговори мање кодификовано,

неканонизовано, трагалачко. Некада – модернисти окренути контра етаблираног књижевног поретка: Црњански, Растко, Винавер, Краков, данас – ауторке, дакле оне које стваралачку праксу остварују (и) у области књижевности насељене доминантно мушким именима. Притом, не редовно, или не сасвим, припадајуће свету литературе: композитор Ивана Стефановић, публициста Милка Лучић, примарно драмски писац и редитељ, а тек последњих десетак година, приповедач и романијер – Вида Огњеновић. У сваком случају препознатљиве личности нашег културног и друштвеног живота, те већ звучност њихових имена подстиче знатижељу о књигама које потписују.

У случају Виде Огњеновић неодољиво мами и асоцијативан, али и крајње неодређен наслов *Путовање у путопис*. Узгред, реч је о списатељици која брижљиво и прецизно насловљава своја дела о чему сведочи и исповедна новела *Био једном један цар*. Знајући за друштвени ангажман Виде Огњеновић, која уназад неколико година борави у Ослу на месту амбасадора наше земље у Норвешкој, јасно је, од прве, у чије се стопе уписује. Оно на шта се, ни после склапања корица ове књиге, не може поуздано одговорити, јесте – шта смо, заправо, прочитали? Јер она, сасвим сигурно није, тачније, није само и искључиво, путопис. Но, ако не одговара иманентним својствима путописа, књига поседује нешто од суштинског одређења пута – неизвесност. И заиста, читајући је, све до самог краја, нећемо стизати до очекиваног, претпостављеног исходишта.

Полазећи од алузивног наслова, који нуди илузију да је реч о путописном штиву, отпочињући књигу аутобиографским белешкама преплетеним есејистичким секвенцама, преко интерпретације једног ретко тумаченог, а након читања ове књиге чини се значењима богатог

и важног текста Исидоре Секулић, тек на последњим страницама ауторка започиње епистоларни дијалог са својом претходницом, у форми која се своди на жанровску одредницу путописа. У једном моменту чак, учиниће се читаоцу да се „путописац” преображава у фиктивног јунака: „Чинило ми се, наиме, као да је сваки мој нови скандинавски познаник изашао из Исидориног описа... схватила [сам] да се у ствари понашам као да нисам у Норвешкој, већ да њоме путујем кроз Исидорин путопис о њој. Путујем кроз путопис који не познајем довољно, да би ми служио као водич, па зато лутам, али не могу никако да га се ослободим. Осећала сам као да стално пролазим кроз некакав вијугав тунел полусећања. Иако нисам била спремна да то признам, било ми је јасно да западам у нешто слично лудилу. Коначно, ипак морам да набавим ту књигу и да је најзад прочитам како ваља не бих ли могла мирно да изађем из ње.”

Последње реченице као да означавају моменат иницијације, преображај из личности у лик, из фактичког списатељског статуса у положај фиктивног јунака исписаног руком неког другог: „Најзад сам се напосто уселила у ту њену књигу”, рећи ће када после дугог опирања да себе доведе у везу с Исидориним *Писмима*, а потом опсесивне потребе да недочитану књигу ваљано ишчитава, то коначно и оствари.

Додуше, ауторка нас све време и држи у уверењу да је литерарна стварност за њу аутентичнија од животне збиље. Јер док се спрема на четворогодишњи боравак у њој непознатој, или посредством литературе делимично знаној, земљи, прибира своја претходна читалачка искуства, односно бира „припремну лектуру”. Откриће нам тако своје уверење да „Норвешке има највише у ономе што су описали Ибзен и Хамсун, Сингрид Ундсет, Тајре Васос и Јустејн

Гордер”, они који су је „већ провели кроз ту земљу”. Ту функционалну лектуру пред полазак на пут чиниће, једнако, и документарни извори – монографије, приручници, часописи, бедекери, географске карте. „Тако сам прелазила час на једну, час на другу страну, из фикционалног света Хипербореје и бореалне светлости у домен актуелних, махом једнозначних података о краљевини Норвешкој, који ће ми ускоро бити потребни.” Јасно је који од два света за нашу јунакињу има већи значај.

Стога се ова књига, на једној од могућих равни, може читати и као оглед о туђини и странствовању као покушају да се упозна сопство. („Што је човек више странац то се више интегрише у себи, све више постаје оно што јесте”, једна је од истина која се указује и Ивани Стефановић). „Ја” као продукт културе, традиције, лектире. Отуда боравак другде, упућује на повратак себи. А који је бољи начин интроспективних увида за једног писца, но писање. Па и када је оно подстакнуто новим, непознатим миљеом, то редовно мора бити диспут, а не пука дескрипција. То поуздано зна Вида Огњеновић: „Те књиге најбоље сведоче о томе колико је прави, истовремено и студиозан и надахнут модеран запис са путовања у ствари белетристички изазов који захтева руку и дар правог литерате.” Тако књижевнотеоријска знања (рефлексије о путописној књижевности могле би се читати и као интегрални есеј изван страница ове слојевите књиге) ауторка користи креирајући структуру свога рукописа. „Пишем путопис. Не, у ствари, не пишем, или ми бар то није намера. Хтела бих, заправо, да урадим нешто много теже. Да се некако упишем, како би рекли постмодернисти, у једну књигу чије сам праве вредности открила тек при трећем читању.”